

ПЕРЕДМОВА

ЄВРОПЕЙСЬКА ІСТОРІЯ КРАСИ ТА СВОБОДИ

Ми, люди, зазвичай не розв'язуємо проблем, із якими стикаємося. Розв'язуємо проблеми, які розуміємо, — якщо відчуваємо, що маємо це зробити. Однак іноді трапляється так, що стикаємося з новим питанням і розглядаємо його як таке, яке маємо вирішити, але не розуміємо його складності й замість вирішити одну проблему, створюємо нову.

За винятком метеорита, що падає на Землю, проблеми, з якими стикаємось як вид, ми створюємо самі. Зміна клімату, перенаселення, бідність, забруднення, війни, тероризм — хоч яку ви назвете, їх усі створили ми. Парадокс, але те, що породило багато цих проблем, колись саме було розв'язанням якогось іншого питання.

Гарна новина полягає в тому, що засоби для вирішення наших проблем існують. Погана ж — у тім, що нам потрібно більше розуміти, аби давати цьому раду. Тож маємо бути відповідальними, свідомими та совісними.

Найбільші проблеми, з якими стикаємося, дуже складні, й тому маємо розуміти наш власний світ на високому рівні складності.

Необхідно володіти системною перспективою — здатністю бачити системи всередині систем. Треба бути спроможними сприймати масштабні закономірності того, що відбувається у світі, здатними наводити фокус усередину — на окремі деталі, також назовні — на повну картину систем у їхній взаємодії. Небагато людей мають розум такої складності, але майже в усіх нас є потенціал для цього.

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

На перший погляд здається, що нордичні країни (Данія, Фінляндія, Ісландія, Норвегія та Швеція) з усім розібралися: стабільні суспільства, високий рівень свободи особистості, низький рівень корупції, найщасливіші люди у світі, дієві державні установи. Системи суспільного добробуту забезпечують для всіх і охорону здоров'я, і безкоштовну освіту від початкової школи до ступеня магістра, і високий рівень життя. Маємо найкращий «клімат» для бізнесу, високий рівень суспільної довіри та багато іншого.

Цей «ріг достатку» «хорошої країни» завдячує розвиткові та використанню потенціалу кожного її громадянина. А також лідерам, які мали системний погляд на наші країни, і виборцям, досить обізнаним, щоб обрати їх, які справді їх обрали. Наші країни розвивало населення, критична кількість людей у якому могла бачити націю загалом, дбала про згуртованість і обирала лідерів із широкою та водночас деталізованою картиною світу в голові. Розуміємо, що це гучна заява, але вона є частиною нордичного секрету, і ми написали книжку, аби показати, що саме маємо на увазі під такою заявою.

Виріши в Данії та Швеції відповідно, можемо підтвердити, що всі згадані чесноти хорошої країни ми відчували, підростаючи, і розуміли, що дорослішання в такому безпечному, сприятливому та щедрому середовищі є благословенням. Наші бабусі й дідусі були фермерами, батьки — приміським середнім класом. Усе, що ми мали зробити, це вирішити, як максимально скористатися дарованими можливостями. Доклавши невеликих зусиль, ми могли увійти в доросле життя добре освіченими, без боргів і впевненими, що система пильнуватиме й допоможе нам, коли щось піде не так.

Ми пишемо цю книжку з трьох причин.

Переконані, що той спосіб, у який нордичні країни дали змогу кожній людині розвинути свій потенціал, можна відтворити де завгодно. Зрештою, щойно необхідні знання про людський потенціал і розвиток стали доступними в суспільстві, пастор, викладач і кілька робітників ферм винайшли власний метод викладання та навчання. Потім він швидко поширився з особистої ініціативи різних людей. Усе це могло б і повторитися.

Знання та особливий метод виховання розвинулися, коли Європа здійснювала перехід від феодальних землеробських абсолютних

монархій до сучасних індустріально розвинених демократій. Це вчення допомогло народам нордичних країн зрозуміти значущість суспільного переходу, зробити його мирним і завдяки йому процвітати.

Замість того, щоб вести війни, наші предки будували інституції та «держави добробуту», що відповідають потребам індустріалізованих суспільств. Ми як вид сьогодні перебуваємо на етапі нового переходу — від індустріалізованих національних держав до цифрової глобальної економіки. Деякі навіть здійснюють цей перехід від домодерного неіндустріалізованого суспільства. Для нього знову знадобляться не лише нові інституції. Перехід має бути значущим для людей і вселяти в них надію, інакше просто почнуться війни.

Наша третя причина написання цієї книжки — глибока фрустрація: нордичні країни, які так ефективно здолали попередній перехід, не готуються до нових викликів. Деякі з них колись були вкрай бідними, але в епоху індустріалізації виробили найкращі можливі рішення та максимально розбагатіли в різних сенсах, а нині руйнують власний успіх. Декілька інституцій уже належним чином не працюють, і немає ні інституційної та політичної волі, ні навичок для розвитку наступного покоління інституцій, які могли б упоратися з викликами XXI століття. Стикаємося з проблемами, яких наші політичні системи не сприймають, тому не знаходимо адекватних рішень.

Натомість політику захоплює маккінзізм (McKinseyism)*. Консультанти, які ніколи не нестимуть відповідальності перед виборцями, складають дорогі звіти, політики перетворюють це на законодавство, а потім заявляють, нібито вони прийняли наймудріше з можливих рішень, коли зреалізували те, що рекомендували консультанти. Так чи інак, у звітах завжди рекомендують приватизувати. І замість модернізувати та перевинаходити життєво важливу інфраструктуру, продають інституції з підтримки функціонування наших країн тим, хто запропонує вищу ціну. Тимчасом як звичайні люди бояться глобалізації та імміграції й прагнуть національної

* Маккінзізм — обожнювання та покладання великих надій політиками на зовнішніх консультантів (від McKinsey & Company — міжнародної консалтингової компанії, що спеціалізується на вирішенні завдань, пов'язаних зі стратегічним управлінням. Разом із Bain & Company та BCG входить до так званої «Великої трійки»). — Прим. пер.

ідентичності та безпеки, політики розпродують наше «родинне срібло». Те, що колись було націями з візією майбутнього, зводиться до корпоративних частин суходолу з робочою силою в умовах конкуренції.

Політики й активісти по всьому світу дивляться на нордичні країни, бо ми маємо такий вигляд, ніби з усім розібралися. Раніше це було правдою, але більше нею не є. А проте історичний досвід наших країн усе ж варто вивчати: ми з'ясували, як розвивати та використовувати загальний потенціал, і людство потребує цього по всьому світу як ніколи. Суть цієї книжки — не вихвалити нордичні країни. Наша мета — розповісти дивовижну історію про свободу, красу, успішні та значущі зміни.

Тож як нордичні країни, власне, стали успішними? Як ми розвинули свій потенціал? У чому наш секрет і чи можуть інші навчатися на ньому? У 1800-х роках північні країни були серед найбідніших у Європі. у Швеції панували такі злидні, що дітей-сиріт виставляли на аукціон як дешеву робочу силу. Коли ми починали досліджувати історію та писати цю книжку, то думали, що маємо гарну ідею, знайшли щось важливе і можемо започаткувати різного роду політичні дебати. Продовжуючи роботу, ми зрозуміли, що існують нордична, європейська й американська історії про те, як і чому розвивалися наші демократії та свободи, і про ці історії ніхто ніколи не розповідав. Ми також знайшли більше історичних доказів своєї гіпотези, ніж могли уявити. Те, що почалось як невелика дискусійна книжка, незабаром перетворилося на ґрунтовне академічне дослідження, і ми захотіли поділитись основними елементами свого надбання. Частково тому, що це захоплива історія, а частково тому, що вона допомагає нам зрозуміти, як виникають процвітання і прогресивні суспільства.

Але найбільше — через те, що людство стикається зі складними проблемами, і вирішити їх можна лише тоді, коли багато людей їх зрозуміє. Віднайдення джерел нашого суспільного та політичного розвитку за останні 250 років створює виразне культурне полотно, яке пояснює, чому деякі країни так добре функціонують. Ті джерела дають нам ключі. Вони не повністю нордичні, тут і британський, французький, німецький та швейцарський досвід, важливий внесок Греції, Італії, Моравії (нині частини Чехії) та США. Такі джерела

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

формували не лише Європу, а й США. Це розповідь про трансатлантичну красу і свободу.

Своїм виданням ми сподіваємось охопити чотири основні групи читачів, які зазвичай розходяться у своїх книжкових уподобаннях (це якраз одна з проблем, із якими стикаємося сьогодні, — ізольовані камери недостатніх знань). Цими чотирма групами є:

- представники галузей, пов'язаних із політикою та економікою;
- представники галузей, пов'язаних із розвитком людини;
- представники галузей, пов'язаних із літературою та мистецтвом;
- громадяни, котрі впливають на життя свого суспільства, як-от політики, волонтери, члени партій чи виборці, які шукають нових кутів зору.

З огляду на цю різноманітну цільову групу читачів хтось, напевно, замислиться над частинами нашої книжки: «Чому мені потрібно знати щось про Руссо та Гердера? Чому мушу цікавитися ВВП в розрахунку на душу населення? Чому так багато цитат Шиллера? Чи справді цей данський король такий актуальний, я ж не данець! Як цей старий матеріал може бути актуальним у XXI столітті?»... Дехто може читати, міркуючи над іншим: «Як так сталося, що я ніколи раніше не знав про цей зв'язок? Чому на уроках історії в школі про це не говорили? Чи економіка моєї країни справді залежить від філософії? Якими були б такі розвиток чи інституція сьогодні? Де могли б знадобитися мої знання? З ким би було найліпше це обговорити?».

Враховуючи різноманітну цільову групу читачів, ми вирішили зробити позитивний досвід читання пріоритетнішим за академічну документацію та примітки у книжці. Натомість основні джерела, які згадуються в тексті, є у бібліографії в кінці видання, а всі наші джерела, включаючи корисні посилання, є в інтернеті за адресами:

- nordicsecret.org/sources-alphabetically
- nordicsecret.org/sources-by-chapter

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

На сайті nordicsecret.org ви також зможете брати участь в обговореннях, ділитися коментарями й допомагати нам із додатковою та / або суперечливою документацією.

Написавши першу чернетку книжки, ми надіслали її близько 100 європейським та американським дослідникам, політикам і людям зі сфери мистецтва, щоб отримати зворотний зв'язок та пропозиції. Ми також провели три круглі столи в Берліні, Лейдені та Стокгольмі, щоб розпочати європейський дослідницький діалог про людський і суспільний розвиток у XXI столітті.

За відгуки, внесок і вагомі думки ми хотіли б подякувати таким людям: Мішелі Альгадеф-Джонс, Дену Андерсену, Бо Андерссону, Ларсу Андреассену, Річарду Беллу, Стурлі Б'єркакер, Ларсу Торкільду Берну, Метте Гвіду Брокманну, Йосу ван ден Брукові, Артурові Брюльмаєру, Андерсові Бурману, Майклові Боссу, Полові Коббену, Ларсові Денцику, Петерові Дютофту, Крістіні Ельфгаґ, Тобіасу Етцольду, Мерелі ван Гіл, Расмусові Глентою, Дікові Голмґрену, Томасові Джордану, Бентові Реймонду Йоргенсену, Флеммінґові Йоргенсену, Артурові Коку, Тедді Гебо Ларсену, Джероен Люттерс, Кайрі Менсінк, Марійн Морман, Джо Моран-Елліс, Йонатану Реймсу, Беаті Ріхтер, Мірте Рішен, Йонатану Роусону, Джині Сервант, Гайнцові Зюнкеру, Юджинові Суторіусу, Міхелю Толману, Ад Вербрюгге, Оле Вінду, Яну Віссеру, Крістіану Вельзелю, Коену Вессельсу, Матильді Вестерман, Гуннару Веттербергу, Майклу Вінклеру, Оліверу Зелнеру та Єнсові Остерґаарду.

Томас хоче подякувати також Лене за те, що вона була сильним і невтомним рушієм цього книжкового проєкту, провела основну частину складної роботи, яка знадобилася, коли він вийшов за межі наших початкових планів.

Лене хотіла би подякувати Томасу за натхненні та плідні дискусії, розходження в думках, робочі сесії та годинні телефонні дзвінки. Було дуже приємно.

Нам особисто пощастило зростати в суспільствах, які поклали на нас найвищі сподівання, забезпечували життєвими навичками та дали нам унікальні можливості. Не бачимо жодної причини, чому б усім на планеті не мати таких можливостей, доступу до змістовного, повноцінного життя та свободи. Навіть більше, ми переконані, що,

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

якби всі насолоджувалися однаково широкими можливостями, людство змогло б вирішити свої проблеми, створити стійку глобальну економіку й не просто врятувати природне довкілля, а забезпечити планеті процвітання.

Цінуємо культурну різноманітність і різні традиції в усьому світі. Наш нордичний секрет може допомогти збільшити це розмаїття та сприяти його гідному поцінуванню на глобальному рівні, а також «поглибити» місцеве культурне коріння. Сподіваємося, що зможемо надихнути на структурні зміни та людський прогрес, а не на культурний імперіалізм або глобальну монокультуру. Тішимося надією — нордичний секрет дасть можливість людям зберігати і розвивати свою місцеву культурну спадщину та допоможе їм знайти більше сенсу й мети в нашому мінливому світі.

Отже, у чому полягає цей секрет? Що ми маємо на увазі під ментальною складністю й розвитком потенціалу кожного? Що конкретно означає термін «системна перспектива» та як можна її здобути?

Ми сподіваємося, що вам сподобається дізнаватися про це.

*Лене Рейчел Андерсен
і Томас Бйоркман*